

ראש השנה - בריאה טבע ומוסר - מקורות

1. משנה מסכת חגיגה פרק ב, משנה א

אין דורשין בעריות בשלשה ולא במעשה בראשית בשנים ולא במרכבה ביחיד אלא אם כן היה חכם ומבין מדעתו כל המסתכל בארבעה דברים ראוי לו כאילו לא בא לעולם מה למעלה מה למטה מה לפניו ומה לאחור וכל שלא חס על כבוד קונו ראוי לו שלא בא לעולם:

2. תהלים פרק פט

(ג) בְּיִצְמֵרְתִּי עוֹלָם תְּסֻדּוּ יְבִנְהוּ שְׁמַיִם! תִּכְן אֲמוֹנֶתְךָ בָּהֶם:

3. רש"י בראשית פרק א פסוק א

בראשית ברא - אין המקרא הזה אומר אלא דרשני, כמו שדרשוהו רבותינו ז"ל בשביל התורה שנקראת (משלי ח כב) ראשית דרכו, ובשביל ישראל שנקראו (ירמיה ב ג) ראשית תבואתו. ואם באת לפרשו כפשוטו כך פרשהו בראשית בריאת שמים וארץ והארץ היתה תהו ובהו וחשך ויאמר אלהים יהי אור.

4. דברים פרק ד

(ל) בְּצַר לָךְ וּמִצְאוֹךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים וְשִׁבְתָּ עַד־יִקְנֹךָ אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹלִי:

5. יהושע פרק יז

(טו) וַיֹּאמֶר אֶלְיָהֻם יְהוֹשֻׁעַ אִם־עֲרַב אֶתְּהָ עֲלֶיהָ לָךְ תִּיעָרָה וּבְרֵאתָ לָךְ שָׁם בְּאַרְצָה הַפְּרֹזִי וְהַרְפָּאִים בְּיָאֵץ לָךְ הַרְאֶפְרַיִם:

מלבי"ם יהושע פרק יז

עלה לך היערה ובראת לך שם. ר"ל שם תברא ארץ חדשה מלאה שדות וכרמים ע"י שתכרות העצים ותשרשם משם:

6. את עיקרון הצמצום שביסס האר"י ניסח אחד מבחירי תלמידיו, ר' חיים ויטאל, כך:

דע כי טרם שנאצלו הנאצלים ונבראו הנבראים היה אור עליון פשוט ממלא את כל המציאות ולא היה מקום פנוי בבחינת אוויר ריקני וחלל, אלא הכול היה ממולא מן האור הפשוט ההוא... והנה אז צמצם את עצמו אין-סוף בנקודה האמצעית אשר בו באמצע ממש, וצמצם האור ההוא ונתרחק אל סביבות הנקודה האמצעית ואז נשאר מקום פנוי ואוויר וחלל ריקני. ואז המשיך מהאור אין-סוף קו אחד ישר ובמקום החלל הוא האציל וברא ויצר ועשה את כל העולמות כולם.

6. הבחנה בין "עצמותו" לבין אורו, דהיינו בין עצמות אור א"ס לבין אור א"ס שהוא רצונו להיטיב, וההסבר שהצמצום התבצע ברצון בלבד ולא בבעל הרצון עצמו.

7. האדם נברא בצלם אלוהים מתחילת הווייתו, והוא רק צריך להוציא אל הפועל את עצמו, ולהיזכר במה שהיה לו בילדותו.

8. בראשית רבה (וילנא) פרשת בראשית פרשה יב

טו ה' אלהים, למלך שהיו לו כוסות ריקים אמר המלך אם אני נותן לתוכן חמין הם מתבקעין, צונן הם מקריסין, ומה עשה המלך ערב חמין בצונן ונתן בהם ועמדו, כך אמר הקדוש ברוך הוא אם בורא אני את העולם במדת הרחמים הוי חטייה סגיאין, במדת הדין היאך העולם יכול לעמוד, אלא הרי אני בורא אותו במדת הדין ובמדת הרחמים, והלואי יעמוד.

9. העברית העניקה לנו קשר מעניין בין המונח "זמן" לבין המונח "הזדמנות". לא בכל שפה נגזרת המילה הזדמנות מהמילה זמן. בשפות הלטיניות, זמן Time, או Tiempo, והזדמנות (occasion, Oportunidad), בערבית זמן זמן, והזדמנות الفرصة. ביוונית זמן χρόνος, והזדמנות Ευκαιρία. העברית רומזת לנו שהזדמנות קשורה לזמן, לעיתוי מסוים ומכאן אנחנו למדים הן על הזדמנות שלה והן על אופייה החמקני. היא באה וחולפת במהרה, ואנחנו נדרשים לתפוס אותה במועדה. ההזדמנות, אם כן, היא מהירה וחמקנית.

10. ויקרא פרק יט

(ב) דָּבָר אֶל־כָּל־עַדְתְּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם קְדוּשִׁים תִּהְיוּ כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי יְקֹנֶה אֱלֹהֵיכֶם :

11. אמר רבי שמעון בן לקיש : שתי פרשיות הכתיב לנו משה בתורה ואנו למדין אותן מפרשת פרעה הרשע.

כתוב אחד אומר (דברים כח) : והיית רק למעלה.

יכול כמוני?

תלמוד לומר : רק לשון מיעוט, גדולתי למעלה מגדולתכם.

ואנו למדין אותה מפרעה הרשע, שנאמר : (בראשית מא) : אתה תהיה על ביתי.

יכול כמוני?

תלמוד לומר : רק הכסא אגדל ממך גדולתי למעלה מגדולתך.

והדין : קדושים תהיו.

יכול כמוני?

תלמוד לומר : כי קדוש אני קדושתני למעלה מקדושתכם.

12. משנה מסכת עוקצין פרק ג , משנה יב

אמר ר' יהושע בן לוי עתיד הקדוש ב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק שלש מאות ועשרה עולמות שנאמי' (משלי ח) להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא...